

MAŁGORZATA BAURA

OBRAZ MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ W WYPOWIEDZIACH CZŁONKÓW RUCHU CZYSTYCH SERC NIEBĘDĄCYCH W ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIM

Istotnym elementem procesu dojrzewania do miłości małżeńskiej jest wypracowanie właściwego, realnego spojrzenia na to, czym jest miłość w ogóle, a następnie miłość w małżeństwie. Głębokie rozumienie istoty miłości powinno być realizowane od najmłodszych lat w rodzinie, lecz w rzeczywistości często nie jest podejmowane wcale, lub tylko częściowo, albo dopiero w wieku dorosłym, np. w czasie formacji we wspólnotach katolickich. Jedną ze wspólnot, której głównym celem jest formowanie młodych ludzi do tworzenia więzi miłości wertykalnych (z Bogiem) i horyzontalnych (z drugim człowiekiem) oraz pomoc w dojrzewaniu do małżeństwa, jest Ruch Czystych Serc. Sposób rozumienia miłości małżeńskiej przez osoby nie będące jeszcze w związku małżeńskim, jakimi są członkowie Ruchu Czystych Serc, wydaje się kluczowy w ich późniejszym podejściu do samego małżeństwa i do realizacji swojej roli jako męża/żony. Z tego powodu rzeczą niezwykle istotną jest poznanie, jakie podejście do miłości małżeńskiej mają osoby przed zawarciem związku małżeńskiego, będące w wieku wczesnej dorosłości. Perspektywa członków wspólnoty Ruchu Czystych Serc pozwoli zobaczyć omawiane zagadnienie z punktu widzenia wartości chrześcijańskich.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest opis i analiza miłości małżeńskiej na podstawie literatury oraz w świetle wybranych wyników badań własnych przeprowadzonych wśród członków Ruchu Czystych Serc w ramach pisania pracy dyplomowej. Jej celem ogólnym było poznanie rozumienia miłości małżeńskiej przez członków Ruchu Czystych Serc niebędących jeszcze w związku

---

Mgr MAŁGORZATA BAURA – badacz niezależny, absolwentka Pedagogiki specjalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: malgorzata.wardecka24@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8408-7442>.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

małżeńskim. Ich wypowiedzi dotyczyły więc przekonań, planów oraz wyobrażeń związanych z miłością małżeńską. Artykuł jest też próbą przybliżenia charyzmatu wspólnoty Ruchu Czystych Serc oraz jego znaczenia w dzisiejszych czasach. Ma on również na celu zachęcenie do dalszych badań nad rozumieniem miłości małżeńskiej także wśród małżonków oraz innych grup społecznych. W związku z tym pytania badawcze, które postawiła autorka w niniejszym artykule, brzmią: Jak opisywana jest miłość małżeńska w literaturze z zakresu psychopedagogiki? Jaki jest charyzmat wspólnoty Ruchu Czystych Serc? W jaki sposób członkowie Ruchu Czystych Serc opisują miłość małżeńską i co z tego wynika dla rzeczywistości wychowawczej?

1. UJĘCIA DEFINICYJNE MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

Miłość małżeńska opisywana jest na wiele sposobów, lecz w niniejszym artykule zostanie ona przedstawiona w kategorii postawy, czyli „względnie trwałego układu przekonań, uczuć oraz zachowań człowieka w odniesieniu do danego przedmiotu” (Kozłowski, 1997, s. 611). Na pojęcie postawy składają się trzy elementy, są to: element poznawczy, emocjonalny oraz behawioralny (Braun-Gałkowska, 2009, s. 46). Takie ujęcie miłości małżeńskiej jest szczególnie istotne, mając na względzie takie zagrożenia, jak subiektywizm oraz egoizm w rozumieniu miłości, sprowadzające ją na przykład tylko do elementu uczuciowego, a co za tym idzie, nietrwałego oraz uzależnionego od samopoczucia danej osoby (Dorota, 2011, s. 104).

Element poznawczy miłości małżeńskiej odnosi się do rozumienia istoty dojrzałej miłości, pogłębiania swojej świadomości na temat miłości oraz umiejętności wskazywania sposobów jej urzeczywistniania. Element emocjonalny podkreśla uczucia towarzyszące miłości. Poprzez okazywanie współmałżonkowi uczuć, takich jak życzliwość czy czułość, zaspokajane są podstawowe potrzeby psychiczne, przede wszystkim potrzeba bezpieczeństwa, szacunku, akceptacji oraz więzi, a ponadto wspierana jest w człowieku jego wola do kochania. Pozytywne uczucia wyzwalają w małżonkach radość z bycia razem, twórczość, opiekuńczość oraz pozwalają odkrywać niepowtarzalne sposoby wzajemnej komunikacji (por. Ziemska, 1977, s. 54–72). Element behawioralny miłości małżeńskiej dotyczy konkretnych codziennych działań podejmowanych w trosce o współmałżonka, o jego rozwój i bezpieczeństwo. Dokonuje się to przede wszystkim poprzez wzajemne zrozumienie, wspólne działanie oraz dążenie do jedności małżeńskiej. Ujmowanie miłości małżeńskiej jako postawy akcentuje,

że do jej dojrzałej realizacji potrzeba zarówno wiedzy o miłości, jak i zaangażowania uczuciowego oraz podejmowania konkretnych zachowań ukierunkowanych na dobro współmałżonka (Dorota, 2011, s. 105–106). Postawa miłości małżeńskiej ma fundamentalne znaczenie w budowaniu oraz rozwijaniu wspólnoty dwojga ludzi, nadając jej sens oraz wartość (Adamski, 2015, s. 173).

Miłość małżeńska definiowana jest również jako „stan intensywnego zaangażowania” wobec współmałżonka prowadzący do jedności z nim oraz do pragnienia „całkowitego dopełnienia z nim swej egzystencji” (Rostowski, 1987, s. 42). Rozumiana jest ona także jako szczególny rodzaj więzi, dzięki której związek małżeński staje się najgłębszym zjednoczeniem dwóch osób. Jest to rzeczywistość dynamiczna, podlegająca nieustannemu rozwojowi, przy czym jakość owej miłości zależy przede wszystkim od dojrzałości osobowej małżonków, zdolności przewycięzania samego siebie oraz wrażliwości na osobę współmałżonka. W miłości małżeńskiej występują zarówno czynniki uczuciowe, jak też intelektualne oraz te związane z charakterem współmałżonków, czynniki społeczne i kulturowe oraz religijne i duchowe (Ryś, 1999, s. 64–68).

Miłość między kobietą a mężczyzną, będąca w swej istocie złożonym i trudno uchwytnym zjawiskiem, jest również ujmowana w pewnych schematach, w których możliwe jest wyodrębnienie konkretnych elementów. Przykładem takiego psychologicznego ujęcia jest trójczynnikowa koncepcja miłości Roberta Sternberga, w której skład wchodzi intymność, namiętność oraz zaangażowanie (Sternberg, 2007, s. 276). Intymność dotyczy wsparcia oraz poczucia bliskości w relacji, co wyraża się między innymi poprzez szacunek, wzajemne zrozumienie, dzielenie się swoimi przeżyciami, pragnienie dobra dla drugiej osoby oraz przeżywanie szczęścia w jej obecności. Namiętność jest związana z dążeniem do zjednoczenia z ukochaną osobą, tęsknotą za nią w sytuacji oddalenia oraz zaspokajaniem potrzeby przynależności. Wiąże się ona również z występowaniem uczuć pozytywnych, takich jak radość czy szczęście, oraz negatywnych, np. zazdrości czy bólu psychicznego. Namiętność w swojej dynamice jest bardziej gwałtowna, rośnie i spada szybko, natomiast intymność jest procesem długotrwałym, stopniowym. Trzeci komponent to zaangażowanie, które w krótkiej perspektywie oznacza podjęcie decyzji o związaniu się z daną osobą, przede wszystkim poprzez zaręczyny czy ślub, natomiast w długiej perspektywie oznacza wszelką działalność mającą na celu trwałość budowanej relacji. Do takich działań zalicza się m.in. rozwiązywanie problemów, dostosowywanie się dla wspólnego dobra oraz wywiązywanie się ze swoich obowiązków (Sternberg, 2007, s. 276–278). Mieczysław Płopa opisuje zaś miłość romantyczną jako jakość, która jest powiązaniem trzech systemów: życzliwości, płci oraz przywiązania. Podkreśla

on również w swoich badaniach znaczenie intymności, która w relacji między dwojgiem osób jest rozumiana (podobnie jak u Sternberga) jako otwarcie się przed drugą osobą, dbanie o siebie nawzajem oraz radość z bliskiego przebywania (Plopa, 2002, s. 102, 116).

Dojrzała miłość, utożsamiana z miłością w małżeństwie, charakteryzuje się konkretnymi cechami. Według Ericha Fromma dojrzała miłość cechuje się zaangażowaniem w sprawy życiowe i rozwój osoby kochanej, odpowiedzialnością za zaspokojenie potrzeb fizycznych i psychicznych współmałżonka, szacunkiem dla współmałżonka, widzeniem go w prawdzie i docenianiem jego niepowtarzalnej osobowości oraz znajomością zarówno samego siebie, jak i swojego współmałżonka. Powyższe elementy miłości są ujmowane w perspektywie dynamicznej, a więc powinny nieustannie wzrastać i rozwijać się (Fromm, 1992, s. 32–34).

Conrad Baars, mówiąc o miłości dojrzałej, podkreśla zwłaszcza jej cztery cechy: 1) wyzbycie się egoizmu, czyli altruistyczna służba dla drugiej osoby, 2) otwarcie i zwrócenie się na drugiego, które jest poprzedzone zaakceptowaniem odmienności drugiej osoby, 3) delikatność i łagodność względem słabości drugiego, wspólne przeżywanie cierpienia z osobą kochaną oraz 4) pokora, czyli wolność od zarozumiałości i pychy, „uznanie w drugim dobra równego z moim własnym” (Baars, 2002, s. 105–106). Dojrzała miłość we wspólnocie małżeńskiej bywa również utożsamiana z dojrzałością uczuciową, cechującą się m.in. realistycznym spojrzeniem polegającym na świadomości wad drugiej osoby i braku idealizacji zniekształcającej rzeczywistość oraz na stałości wobec przyjętych zobowiązań i obietnic, odpowiedzialności za siebie i za współmałżonka, związanej ze świadomością skutków podejmowanych działań, a także postawą opiekuńczą, czyli ciągłą troską o dobro ukochanej osoby, oraz szukaniem wybaczenia w sytuacji zranienia własnym zachowaniem czy słowem (McDowell, 1992, s. 197–264).

Miłość małżeńska może być realizowana na rozmaite sposoby, warto więc przytoczyć propozycje urzeczywistniania miłości w małżeństwie opisane w literaturze. Według Elżbiety Sujak miłość między małżonkami odnosi się nie tylko do obecności uczuć dodatnich, lecz także do przyjmowania trudnych uczuć i emocji u siebie i współmałżonka, starając się jednocześnie zrozumieć ich przyczyny. Podstawą wzajemnego zrozumienia jest słuchanie tego, co i w jaki sposób mówi druga osoba, z uważnością i bezinteresownością. Ponadto miłość małżeńska realizuje się poprzez bezpośrednią komunikację, w której zamiast oskarżeń występuje otwarte mówienie o swoich przeżyciach (Sujak, 1989, s. 5–7, 26–28, 38–42). Maria Braun-Gałkowska, pisząc o pielęgnowaniu miłości w małżeństwie, podkreśla znaczenie wzajemnego docenienia i wdzięczności dla umacniania więzi małżeńskiej. Owa wdzięczność nie musi dotyczyć tylko spraw wielkiej

wagi, lecz powinna się również koncentrować na zauważaniu i docenianiu codziennych rzeczy, które współmałżonek robi, a które przyczyniają się do dobrego i szczęśliwego funkcjonowania małżeństwa i rodziny. Ogromne znaczenie ma również uznanie decyzji o małżeństwie jako nieodwołalnej, bowiem pociąga ona za sobą zaangażowanie w budowanie wspólnoty małżeńskiej charakteryzującej się szczęściem i miłością, w tym szukaniem rozwiązania w sytuacji konfliktu, a po nim pojednaniem i przebaczeniem. Badaczka wskazuje również na cel pierwotny małżeństwa, czyli na radość z bycia ze sobą, który nie powinien być przysłonięty celami szczegółowymi, takimi jak ustakowanie się, posiadanie dzieci oraz mieszkania, które w obliczu kryzysów nie spajają tak silnie małżonków, jak ów cel pierwotny (Braun-Gałkowska, 2009, s. 139–150).

2. CHARYZMAT WSPÓLNOTY RUCHU CZYSTYCH SERC

Ruch Czystych Serc¹ to wspólnota katolicka, której początek sięga lat dwudziestych XX wieku, kiedy to w Stanach Zjednoczonych pojawiały się liczne ruchy młodzieżowe propagujące zachowanie wstrzemięźliwości seksualnej do ślubu. W powstawaniu Ruchu Czystych Serc w Polsce decydującą rolę odegrało wydawane od roku 1975 czasopismo *Miłujcie się!*. Określenie „Ruch Czystych Serc” pojawiło się po raz pierwszy w drugim numerze tego czasopisma w roku 2002 i jest używane do dzisiaj na określenie wspólnoty młodych ludzi wpisanych do Księgi Czystych Serc oraz wszystkich tych, którzy po spowiedzi i przyjęciu Komunii Świętej odmówili Modlitwę zawierzenia Ruchu Czystych Serc (wpisanie do Księgi Czystych Serc nie jest formalnym wymogiem przyłączenia się do tego ruchu) (Olczyk, 2015, s. 211). Od 1 grudnia 2022 r. zespół redakcyjny tworzący wcześniej czasopismo *Miłujcie się!* działa pod nazwą *Trwajcie w miłości!*².

Wspólnota Ruchu Czystych Serc, będąc znakiem sprzeciwu dla propagowanej w środkach masowego przekazu swobody seksualnej, jest konkretną odpowiedzią na nauczanie Jana Pawła II dotyczące ludzkiej płciowości, seksualności oraz

---

¹ Obecnie nie ma wiele literatury naukowej na temat wspólnoty Ruchu Czystych Serc. Tematyka ta pojawia się w zaledwie kilku pracach dyplomowych na poziomie licencjackim oraz magisterskim. Dostępne prace magisterskie w tej tematyce to: *Wstrzemięźliwość seksualna, a zadowolenie ze związku w kontekście Ruchu Czystych Serc*, autorstwa Klaudii Brańka, promotor Barbara Pilecka (Uniwersytet Jagielloński, 2015) oraz *Wychowanie do czystości w Ruchu Czystych Serc*, autorstwa Justyny Kabacińskiej, promotor Dorota Kornas-Biela (Katolicki Uniwersytet Lubelski, 2018).

² Więcej informacji o czasopiśmie *Trwajcie w miłości!* można znaleźć na stronie internetowej: <https://trwajciemilosci.pl/o-nas/> (dostęp 27.03.2025).

sakramentu małżeństwa i wychowania do wartości, jaką jest czystość. To właśnie teologia ciała Jana Pawła II jest „doktrynalnym fundamentem Ruchu Czystych Serc”. Podczas śródowych katechez papież mówi o pragnieniu miłości wpisanym przez Boga w serce człowieka. Tylko miłość na wzór Bożej miłości może zaspokoić ludzką dążność do szczęścia. Szczególnym miejscem do realizacji tak rozumianej miłości jest sakrament małżeństwa, będący jednocześnie obrazem zjednoczenia Trójcy Świętej. Współżycie seksualne w małżeństwie ma być doznaniem nie tylko na poziomie cielesnym, lecz również doświadczeniem duchowej więzi miłości ze współmałżonkiem oraz z Bogiem (Piotrowski, 2008, s. 327–328).

Istotnym zagadnieniem podejmowanym w Ruchu Czystych Serc jest uznanie prawa miłości wyrażonego w dekalogu za najwyższą wartość, której podporządkowana jest przyjemność seksualna oraz wszelkie stany uczuciowe. W związku z tym istotą działalności Ruchu Czystych Serc jest – oprócz ukazywania piękna miłości na wzór miłości Bożej – uświadamianie negatywnych konsekwencji m.in. współżycia pozamałżeńskiego, pornografii oraz masturbacji. Mogą one w podobnym stopniu jak narkotyki czy alkohol uzależnić człowieka i odebrać mu wolność wyboru dobra w swoim życiu. Podsumowując, Ruch Czystych Serc, przeciwstawiając się tzw. „cywilizacji śmierci”, propaguje konkretny sposób działania mający na celu dojrzewanie młodego człowieka do miłości oraz coraz głębsze poznawanie zawartej w Ewangelii prawdy o człowieku, miłości, małżeństwie i rodzinie (Piotrowski, 2008, s. 328–330).

Formacja w Ruchu Czystych Serc zmierza do umocnienia relacji z Bogiem przez życie sakramentalne oraz codzienną modlitwę, umiłowania Słowa Bożego, ukształtowania umiejętności ofiarowania siebie w przyszłym małżeństwie, wzmacniania motywacji do trwania w czystości poprzez spotkania z kompetentnymi osobami i dzielenie się swoimi doświadczeniami z innymi członkami wspólnoty oraz umacniania więzi między członkami wspólnoty za pomocą modlitwy, Eucharystii, adoracji, a także rekolekcji, dni skupienia oraz pielgrzymki (Kwiek i Nowak, 2010, s. 360). Formacja we wspólnocie jest również realizowana w ramach spotkań lokalnych w poszczególnych miastach, które mają charakter spotkań tematycznych, konferencji prowadzonych przez księdza lub animatorów, spotkań połączonych z rozważaniem Słowa Bożego, spotkań modlitewnych, integracyjnych oraz z zaproszonymi gośćmi³.

---

³ Więcej informacji o wspólnocie Ruchu Czystych Serc można znaleźć na stronie internetowej: <https://rcs.trwajciemilosci.pl/> (dostęp 27.03.2025).

3. METODOLOGIA BADAŃ

Celem ogólnym przeprowadzonych badań było poznanie i opis sposobu rozumienia miłości małżeńskiej w badanej grupie członków Ruchu Czystych Serc poprzez odpowiedź na główne pytanie badawcze: Jakie jest rozumienie miłości małżeńskiej u członków Ruchu Czystych Serc nie będących w związku małżeńskim?

Do badań została wybrana metoda sondażu diagnostycznego, zwanego również sondażem ankietowym lub sondażem na grupie reprezentatywnej. Technika zastosowaną w badaniach własnych była ankieta, natomiast narzędziem badawczym kwestionariusz ankiety, sporządzony w ramach seminarium magisterskiego pod kierownictwem dr hab. Doroty Kornas-Bieli, prof. KUL.

W niniejszym artykule są przedstawione odpowiedzi na pytanie otwarte, dające respondentom możliwość wyrażenia własnych przekonań na temat badanego zagadnienia w formie epistolarnej (listu). W pytaniu otwartym respondenci mieli za zadanie opisać w formie listu do przyszłego współmałżonka, czym jest dla nich miłość małżeńska. Na pytanie odpowiedziały 72 osoby.

Technika opracowania uzyskanych danych polegała na wyodrębnianiu obszarów tematycznych powtarzających się w wypowiedziach badanych, a następnie grupowaniu fragmentów wypowiedzi i przyporządkowywaniu ich do odpowiedniej grupy oraz procentowym wyliczeniu częstotliwości pojawiania się danego tematu. Na podstawie wypowiedzi badanych wyodrębniono cztery obszary tematyczne: 1. miłość małżeńska jako wspólne życie wiarą; 2. miłość małżeńska jako wsparcie i bycie darem dla drugiego; 3. miłość małżeńska jako codzienne budowanie więzi; 4. inne określenia miłości małżeńskiej. Następnie w ramach konkretnego obszaru tematycznego dokonano szczegółowych różnic sposobu ujęcia danego zagadnienia przez poszczególnych badanych. Poniżej przedstawiono najczęściej pojawiające się wypowiedzi w ramach wyodrębnionych czterech obszarów.

4. ROZUMIENIE MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ W WYPOWIEDZIACH BADANYCH

Miłość małżeńska jest różnie rozumiana w zależności od danego środowiska czy okoliczności. Interesującym badawczo zagadnieniem wydaje się rozumienie miłości małżeńskiej przez osoby będące członkami wspólnoty Ruchu Czystych Serc, w której akcent formacyjny położony jest głównie na wartość czystości

seksualnej, w tym przedmałżeńskiej. Poniżej zostanie przedstawiona analiza odpowiedzi badanych na pytanie otwarte, w którym mieli za zadanie opisać w formie listu do przyszłego współmałżonka, czym jest dla nich miłość małżeńska.

4.1. MIŁOŚĆ MAŁŻEŃSKA JAKO WSPÓLNE ŻYCIE WIARĄ

Wśród badanych, którzy odpowiedzieli na pytanie otwarte, aż 61,1% osób w swoich wypowiedziach odwoływało się do wiary. Badani podkreślali, jak ważna jest dla wzrostu ich miłości w małżeństwie wspólna modlitwa i inne praktyki religijne: „Miłość w małżeństwie jest to [...] wspólne spędzenie czasu na Eucharystii, na adoracji, w modlitwie osobistej” (nr 54⁴). Wśród praktyk religijnych związanych z wiarą respondenci wskazywali na sakramenty, w tym Eucharystię, na adorację, modlitwę różańcową, modlitwę do św. Józefa i słuchanie Słowa Bożego. Badani odwoływali się też do hymnu o miłości św. Pawła (1 Kor, 13, 1–13) jako zobrazowanie tego, jaka powinna być miłość w małżeństwie. W wypowiedziach respondentów pojawiał się także motyw świętości oraz zbawienia. Badani wskazywali na to, że miłość małżeńska jest dla nich między innymi ciągłym nawracaniem się, by wspólnie iść do świętości oraz „towarzyszeniem w drodze do zbawienia wiecznego” (nr 15).

Osoby badane, odwołujące się w swoich wypowiedziach do wiary, wyrażały również przekonanie o obecności Pana Boga w relacji małżeńskiej, oraz pragnienie Jego wsparcia i prowadzenia. Zaznaczali oni, że modlitwa jest dla nich miejscem wypraszania łask potrzebnych do życia oraz „napełnianiem się”, aby później móc dawać siebie drugiemu. Owo „napełnianie się” według badanych przejawia się w osobistej relacji z Bogiem, rozmowie i uzgadnianiu z Nim na modlitwie spraw dotyczących relacji małżeńskiej. Jeden z respondentów napisał: „gdy miłość jest zakorzeniona w miłości do Pana Boga On umocni i scali małżeństwo tak by nigdy się nie rozpadło” (nr 45). Widoczne jest w tej i wielu podobnych wypowiedziach przekonanie, że to właśnie miłość w stosunku do Boga jest fundamentem miłości małżeńskiej, dzięki której małżeństwo jest trwałe, twórcze i rozwijające. Bóg był także opisywany jako Nauczyciel miłości, „Pan małżonków” (nr 50) oraz Ten, który zaprasza poszczególne osoby na drogę małżeństwa i na tej drodze nieustannie ich wspiera.

Badani w swoich wypowiedziach podkreślali aspekt jednoczący miłości opartej na Bogu: „Chcę byśmy stali się w Bogu Jednością. Oparli na Nim swoje małżeństwo” (nr 13). Niektórzy badani opisywali miłość w małżeństwie jako zjednoczenie nie tylko cielesne, lecz także duchowe małżonków. Część

---

⁴ Numery w nawiasach oznaczają poszczególne wypowiedzi badanych.

respondentów w swoich listach skierowanych do przyszłego współmałżonka odnosiła się do teraźniejszości, formułując swoją wypowiedź jako swoistą modlitwę lub zapewniając o niej, tak jak zrobił to jeden z badanych: „Kochana Małżonko, Dziękuję Bogu, że Cię cudownie stworzył, choć być może jeszcze Cię nie znam. [...] Pamiętam o Tobie w codziennej modlitwie różańcowej za Ciebie i proszę Boga bym dobrze rozeznał, że to właśnie Ty jesteś Tą Niewiastą, dla której Bóg mnie przeznaczył” (nr 15). W części wypowiedzi odnoszących się do wiary widoczna była również pewna hierarchia – miłość do Boga jest przez respondentów stawiana wyżej niż miłość małżeńska: „[...] w małżeństwie miłość jest względem 3 osób: męża i żony i przede wszystkim Boga” (nr 66), „Rozumiem ją jako najważniejszą rzecz po miłości do Boga” (nr 29).

Z powyższej analizy wypowiedzi członków Ruchu Czystych Serc wyłania się obraz osób głęboko wierzących, dla których wiara jest bardzo istotnym punktem odniesienia w relacjach międzyosobowych, zwłaszcza zaś w relacji małżeńskiej.

4.2. MIŁOŚĆ MAŁŻEŃSKA JAKO WSPARCIE I BYCIE DAREM DLA DRUGIEGO

Kolejnym zagadnieniem często pojawiającym się w wypowiedziach badanych (43,1%) była miłość małżeńska jako wsparcie, pomoc i obecność, przede wszystkim w trudnych chwilach. Osoby badane pisały zarówno o „[...] wzajemnym wsparciu w trudach i radościach” (nr 59), jak też o wsparciu ukierunkowanym na współmałżonka: „Miłość małżeńska to dla mnie decyzja, że pomimo swoich wad będę robił wszystko by być dla Ciebie oparciem, kubkiem herbaty i pierwszym powodem do uśmiechu, gdy będziesz wstawać rano” (nr 9). Respondenci podkreślali, że miłość małżeńska nie odnosi się tylko do przeżyć radosnych i łatwych, ale że jest to „[...] chęć bycia ze sobą w każdych okolicznościach, nie tylko wtedy, kiedy wszystko się układa, ale przede wszystkim w tych chwilach trudu, bólu i cierpienia” (nr 10). Badani wskazywali, że miłość małżeńska jest dla nich podnoszeniem drugiej osoby, gdy upada, oraz byciem razem zarówno w zdrowiu, jak i w chorobie. Miłość małżeńska określana była również w tym kontekście między innymi jako „[...] celebrowanie wspólnie chwil szczęścia oraz wspólne dźwiganie krzyża codzienności” (nr 21), a także jako wspólne życie pełnią życia we wszystkich napotykanym przeciwnościach. Badani podkreślali istotność takich zachowań, jak rozumienie swoich błędów oraz praca nad nimi, a także pokorne trwanie przy drugiej osobie. W wielu wypowiedziach respondentów zawierających omawiany aspekt wsparcia można dostrzec świadomość kryzysów i trudności, które mogą się pojawić, oraz – co

wydaje się być szczególnie istotne – gotowość na towarzyszenie sobie nawzajem w tych chwilach.

Badani członkowie Ruchu Czystych Serc miłość w małżeństwie utożsamiali także z szeroko rozumianym byciem dla drugiego (16,6%). Niektórzy z nich pisali o miłości jako o bezinteresownym darze dla współmałżonka, wyrażając przy tym radość z możliwości bycia darem dla drugiego: „Cieszę się, że będę mógł Ci się oddać jako bezinteresowny dar od Boga w sakramencie małżeństwa” (nr 15). Inni wspominali o miłości jako służbie, poświęceniu i rezygowaniu z siebie: „Miłość w małżeństwie to przede wszystkim ciągle spalanie się dla drugiego człowieka, by to moje ego było mniejsze” (nr 64). Mowa była również o „ofiarniej pracy na rzecz małżonka/rodziny” (nr 14). Ponadto 12,5% odpowiedzi respondentów wskazywało na bezinteresowność jako cechę miłości małżeńskiej: „Miłość w drobnych gestach i uśmiechu, nie oczekując nic w zamian” (nr 60). Część respondentów (16,6%) łączyła miłość małżeńską z kategorią dobra. Pojawiało się ono zarówno w znaczeniu dobra wspólnego, wzajemnego: „[...] obustronne pragnienie tego, co autentycznie jest najlepsze dla współmałżonka i działania za tym idące” (nr 58), jak również w znaczeniu dobra osoby kochanej, czuwania nad owym dobrem duchowym i materialnym: „Miłość w małżeństwie to dla mnie stałe dbanie o dobro drugiego człowieka, [...] uwzględnianie zawsze dobra drugiej osoby we wszystkich decyzjach” (nr 59).

W swoich wypowiedziach 13,9% respondentów wspomniało o potomstwie i rodzinie, również w kategorii bycia darem i wsparciem dla drugiego. Badani pisali o dzieciach jako o „najpiękniejszym owocu miłości małżeńskiej” (nr 23), a także o „otwartości na «generatywność», czyli dawanie – budowanie rodziny” (nr 46). Dzieci są opisane również jako podmiot miłości: „Chcę byśmy [...] kochali nasze dzieci” (nr 13). W odpowiedziach pojawia się także rozumienie potomstwa jako daru od Boga: „Proszę Boga, jeśli to zgodne z Jego wolą, żeby nasze dojrzewanie do pełni miłości ubogacił potomstwem, abyśmy mogli jeszcze bardziej być darem również dla innych osób, które Bóg zechce powołać do istnienia” (nr 15), lub inny przykład: „Miłość małżeńska to bycie ze względu na Boga, który dzięki naszej decyzji pójścia przez życie razem na wieczność, ofiarowuje nam dar współtworzenia tego świata na mocy zrodzenia i wychowania potomków «na Jego obraz»” (nr 50).

Analizując wypowiedzi respondentów dotyczące wsparcia i szeroko rozumianego bycia dla drugiego, można zauważyć w nich akcentowanie postawy poświęcenia, ograniczania własnego egoizmu oraz ofiarności zarówno w codziennych, jak też w zawiłych i trudnych sytuacjach życiowych. Wiele osób badanych

podkreślało także swoją świadomość występowania trudności nawet w kochającym się małżeństwie.

4.3. MIŁOŚĆ MAŁŻEŃSKA JAKO CODZIENNE BUDOWANIE WIĘZI

Około 1/5 badanych członków Ruchu Czystych Serc (20,8%) w swoich wypowiedziach dotyczących miłości małżeńskiej odnosiła się także do codzienności. Badani podkreślali rolę drobnych, codziennych gestów w pielęgnowaniu miłości: „Miłość małżeńska to na pierwszą myśl przychodzi mi codzienność. [...] Drobne gesty, uśmiech, dobre słowo, buziak, troska o drugą osobę. I pamięta o rocznicach ważnych” (nr 16). W wypowiedziach pojawiał się także motyw codziennego wyboru, wysiłku podejmowanego na rzecz współmałżonka: „Drogi przyszły mężu, Miłość małżeńska jest dla mnie codziennym wyborem. Każdego dnia ja wybieram Ciebie, a Ty mnie” (nr 11). Respondenci wyrażali też chęć wzrastania i nauki miłości: „Miłość małżeńska jest dla mnie postawą codziennego wyboru, że chcę Cię kochać. [...] uczyć się codziennie jak jeszcze lepiej mogę okazać Ci moją miłość” (nr 30). Tego typu wypowiedzi świadczą o przekonaniu badanych, że miłość małżeńska nie jest nam tylko dana, ale jest również zadana do realizacji i rozwijania przez całe życie (Braun-Gałkowska, 2012, s. 50).

Co piąta osoba badana (22,2%) w swojej wypowiedzi dotyczącej miłości małżeńskiej wskazywała na rozmowę/ komunikację między małżonkami. Komunikacja ujmowana była zarówno od strony nadawcy: „[...] obiecuję mówić Ci o moich potrzebach, pragnieniach, marzeniach, radościach i smutkach, trudnościach, niepowodzeniach i sukcesach, tak by w naszym wspólnym życiu nie było niedopowiedzeń i zatajonych spraw” (nr 30), jak również odbiorcy komunikatu: „[...] uważam, że podstawą dobrego, udanego małżeństwa oprócz oczywiście tego dobra dla siebie nawzajem jest komunikacja, tak, żeby nie tylko słuchać, ale żeby «usłyszeć» co ta druga osoba chce mi powiedzieć” (nr 10). Respondenci wymieniali też tzw. wyrażenia afirmatywne, takie jak zauważanie i docenianie tego, co dobre w drugiej osobie, wyrażanie wdzięczności poprzez słowa „dziękuję”, „doceniam”, a także mówienie „kocham cię” współmałżonkowi. Ponadto badani podkreślali, jak ważne jest wzajemne przeproszanie się za popełnione błędy. W przestrzeni komunikacji istotna jest również szczerłość, o której bezpośrednio pisało 6,9% badanych, twierdząc, że miłość małżeńska to szczerłość i nietrzymanie niczego w tajemnicy.

W codziennym budowaniu więzi małżeńskiej opartej na miłości bardzo ważna jest również akceptacja, szacunek, cierpliwość oraz przebaczenie, o których pisały osoby badane. Akceptację, otwartość na drugą osobę wskazało

w swoich listach 9,2% badanych, pisząc m.in. „Miłość małżeńska jest dla mnie zaakceptowaniem wszystkich wad, braków małżonka i wspólne dążenie do stawania się lepszymi ludźmi” (nr 40). W wypowiedziach badanych pojawił się również motyw przyjęcia drugiej osoby wraz z jej niepełnosprawnością: „Mam nadzieję, że zaakceptujesz, a potem pokochasz moją niepełnosprawność, jest to dla mnie bardzo ważne i sam chciałbym pokochać wszystkie twoje słabości i trudności” (nr 68). Dla 6,9% badanych istotną rolę odgrywał w miłości małżeńskiej szacunek, który niektórzy odnosili do wzajemnego szanowania swoich granic w każdej sytuacji. Dodatkowo w 8,3% wypowiedzi znaleźć można motyw przebaczenia sobie nawzajem, natomiast 4,2% badanych mówi o cierpliwości w miłości małżeńskiej.

Zdaniem 11,1% badanych miłości małżeńskiej jest przypisana cecha czułości, tak bardzo potrzebna w codziennym życiu małżeńskim: „Miłość małżeńska to dla mnie [...] czułość, przytulanie” (nr 44). Respondenci wyrażali też pragnienie, aby w małżeństwie mieć przestrzeń wyłącznie dla siebie nawzajem: „[...] pragnę też, by nie zabrakło w naszej relacji czułości, romantyzmu i czasu tylko we dwoje” (nr 30). Zagadnienie czystości, jednej z fundamentalnych wartości we wspólnocie Ruchu Czystych Serc, bezpośrednio pojawia się w odniesieniu do miłości małżeńskiej zaledwie u 8,3% badanych: „Miłość w małżeństwie to Miłość pisana przez wielkie M, jest ona czysta” (nr 36), czy też: „Ważna jest czystość zarówno seksualna, jak i myśli” (nr 66).

W sakramentalnej przysiędze małżeńskiej, oprócz miłości, nowożeńcy przysięgają sobie również wzajemną wierność i uczciwość, oraz bycie ze sobą aż do śmierci, co ma pomagać małżonkom w budowaniu i pogłębianiu relacji małżeńskiej. W związku z tym dokonano analizy wypowiedzi badanych pod kątem tych elementów przysięgi małżeńskiej. Wierność pojawiła się w listach u 11,1% osób badanych, między innymi jako „wierność w powołaniu” (nr 35) oraz „wierność w budowaniu miłości małżeńskiej” (nr 54). W wypowiedziach 6,9% badanych pojawiła się uczciwość, odnoszona do wielu płaszczyzn życia. Z wiernością i uczciwością związane jest zagadnienie dożgonności (12,5%), które w wypowiedziach respondentów było ujmowane jako decyzja bycia ze sobą pomimo upływu lat oraz relacja oparta na wzajemnej miłości męża i żony, która powinna trwać do śmierci. Respondenci używali też takiego sformułowania, jak „spędzenie ze sobą reszty życia”. Wszystkie one jednak niosą podobny przekaz, czyli rozumienie miłości małżeńskiej jako nierozzerwalnej i dożgonnej.

Pojawili się również respondenci, którzy wskazywali na odpowiedzialność jako na cechę konstytutywną miłości małżeńskiej (6,9%). W ich wypowiedziach znalazły się stwierdzenia, że miłość to wzajemna odpowiedzialność za

siebie małżonków, oraz, że jest to odpowiedzialne patrzenie w przyszłość. Dodatkowo 5,6% badanych zwróciło szczególną uwagę na przyjaźń, która według nich jest fundamentem miłości oraz czynnikiem, który sprawia, że „wspólne życie nabiera charakteru wzajemnego zaufania i troski o dobro wspólne” (nr 45). Co ósma osoba badana (12,5%) przedstawiła uporządkowaną hierarchię ważności osób: stawianie małżonka na pierwszym miejscu, lojalność wobec niego, ich niezależność od osób trzecich, w tym ograniczanie złych wpływów. Badani podkreślali, że wchodzący w małżeństwo są od tej chwili najważniejszymi dla siebie osobami, stają wzajemnie w swojej obronie (nawet w relacjach z własnymi rodzicami), a także – jeśli zajdzie taka potrzeba – odcinają się od złych, niszczących wpływów innych ludzi. W wypowiedziach 15,3% członków Ruchu Czystych Serc można dostrzec, że miłość małżeńska to przestrzeń do realizowania pasji, planów, zainteresowań i wspólnego spędzania czasu, co jest niezwykle ważne w pielęgnowaniu opartej na miłości więzi małżeńskiej. Taką perspektywę dobrze obrazuje jedna z wypowiedzi respondenta, który stwierdził, że miłość małżeńska to „[...] spędzanie wspólnie czasu, dążenie do realizacji marzeń, realizacja pasji, szukanie wspólnych zainteresowań i ukrytych talentów, obdarowywanie się prezentami nawet bez okazji, cieszenie się z przebywania ze sobą” (nr 44). Jak widać, niektórzy badani, mając za zadanie zdefiniować miłość małżeńską, odwoływali się do praktycznych jej przejawów, podkreślając przy tym, że małżeństwo jest przestrzenią do odkrywania siebie razem z drugą osobą i dzięki niej.

Dynamiczny charakter miłości widoczny jest w wypowiedziach 15,3% respondentów, którzy pisali m.in. o tym, że miłości w małżeństwie potrzeba się uczyć, że jest to pogłębianie relacji z Bogiem, drugim człowiekiem i samym sobą oraz że jest to proces trwający całe życie. Jedna z osób badanych w nieco poetycki sposób ujęła wspomniane wyżej przekonanie o tym, że miłość jest swoistym zadaniem do zrealizowania: „Miłość małżeńska to nieoszlifowany kamień od Pana Boga, który z latami bycia w związku staje się perłą trzech osób – Ciebie, Mnie i oczywiście Pana Boga” (nr 75).

Podsumowując, respondenci w swoich wypowiedziach odwoływali się do przestrzeni budowania więzi opartej na miłości w małżeństwie poprzez komunikację, codzienne drobne gesty i słowa wyrażające miłość, wspólne realizowanie swoich pasji i zainteresowań, a także poprzez postawę akceptacji, szacunku i cierpliwości wobec drugiego. Respondenci wskazywali również na uczciwość, wierność i lojalność w codzienności oraz czułość małżonków wobec siebie. Nie zabrakło w wypowiedziach badanych dynamicznego ujęcia miłości małżeńskiej, które we wspólnocie Ruchu Czystych Serc jest mocno podkreślane.

4.4. INNE OKREŚLENIA MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ

Miłość małżeńska w potocznym rozumieniu ma wiele określeń. Interesujące jest, że żaden respondent nie porównał miłości małżeńskiej do uczucia, co wydaje się współcześnie powszechną praktyką. Inne określenia w odniesieniu do miłości małżeńskiej, jakie pojawiły się w wypowiedziach osób badanych, to:

1. relacja (18,1%), przede wszystkim w znaczeniu wyjątkowej i niepowtarzalnej relacji z wybraną osobą;
2. marzenie, dar, skarb (11,1%), opisywany przez respondentów także jako spełnienie marzeń, coś, co warto przez lata doceniać oraz pielęgnować;
3. decyzja, wybór, akt woli (11,1%), w tym decyzja o wejściu w małżeństwo, a następnie trwania przy ukochanej osobie;
4. powołanie (6,9%), opisywane przez badanych jako pełnia powołania, powołanie dane od Boga;
5. zadanie, wyzwanie (5,6%), opisywane jako trudne, ale możliwe do zrealizowania.

Po analizie określeń miłości małżeńskiej pojawiających się w listach badanych można wnioskować o niezwykle wysokim wartościowaniu jej w życiu respondentów oraz o pragnieniu doświadczania takiej miłości. W ich wypowiedziach widoczna jest także świadomość, że miłość to proces dynamiczny, rozwojowy, oraz wymagający aktu woli, aby wiernie trwać przy podjętej decyzji.

5. DYSKUSJA WYNIKÓW BADAŃ

Po przeprowadzonej analizie wyników badań można zauważyć, że w rozumieniu miłości małżeńskiej u badanych członków Ruchu Czystych Serc widoczne są częste (61,1%) i pogłębione odwołania do wiary, w tym praktyk religijnych oraz duchowego wymiaru miłości małżeńskiej. Taki opis miłości był zdecydowanie dominujący. Może to poniekąd wynikać z ich świadomości co do wybranej grupy osób, wśród których prowadzone były badania. Identyfikując się z tą grupą, odpowiadali jako jej członkowie, a więc otwarcie ujawniali swoją formację, jaką otrzymali z Ruchu Czystych Serc. Inaczej mówiąc, badani skupiali się w swoich wypowiedziach przede wszystkim na eksponowanych we wspólnocie aspektach miłości małżeńskiej, czyli na tym, co wniosła do ich rozumienia miłości małżeńskiej formacja w Ruchu. Religijny aspekt miłości małżeńskiej, szczególnie akcentowany przez badanych członków Ruchu Czystych Serc, nie jest tak mocno podkreślany w literaturze psychopedagogicznej

dotyczącej małżeństwa, można go jednak znaleźć w niektórych publikacjach naukowych (por. Elżanowska, 2012; Ryś, 1999; Braun-Gałkowska, 1985).

Zagadnienie czystości, będącej fundamentalną wartością we wspólnocie Ruchu Czystych Serc, bezpośrednio pojawia się w odniesieniu do miłości małżeńskiej zaledwie u 8,3% badanych. Może to być wynikiem podejmowania w Ruchu Czystych Serc tematyki czystości głównie w odniesieniu do relacji przed małżeństwem, wobec czego badani nie wiązali tej wartości bezpośrednio z małżeństwem. Czystość małżeńska jest jednak istotnym elementem budowania opartej na miłości więzi małżeńskiej. W znaczeniu szerokim dotyczy całej rzeczywistości życia małżeńskiego, tj. jedności, czyli wierności, wyłączności i nierozzerwalności małżeństwa oraz płodności i odpowiedzialności za życie. W sensie węższym czystość koncentruje się na sferze płciowej i łączy się bardzo ściśle ze współżyciem, gdyż zakłada współżycie jako element ją budujący (Myla, 2014, s. 214, 219). O ile czystość w znaczeniu szerokim występowała w wypowiedziach respondentów, nawet jeśli nie było to bezpośrednio nazwane „czystością”, o tyle czystość w znaczeniu wąskim nie była przywoływana przez badanych przy opisywaniu miłości małżeńskiej. W związku z powyższym oraz mając na względzie, że celem przeprowadzonych badań jest również poprawienie procesu formacji w Ruchu Czystych Serc, zasadne wydaje się sformułowanie postulatów, aby częściej i szerzej podejmować na spotkaniach formacyjnych Ruchu tematykę czystości nie tylko w odniesieniu do relacji przedmałżeńskiej, lecz także małżeńskiej.

Współżycie małżeńskie jest kolejnym istotnym, lecz niepodjętym przez respondentów przy opisywaniu miłości małżeńskiej zagadnieniem. Jest ono zarówno dziedziną, w której może być realizowana czystość małżeńska, jak i wyjątkową formą komunikacji między małżonkami. W literaturze psychopedagogicznej współżycie opisywane jest jako niezwykle ważny element wzmacniający małżeństwo, zaliczany do czynników aktualizujących miłość i więź (Ryś, 1999, s. 77). W związku z tym warto byłoby w procesie formacji Ruchu Czystych Serc podejmować w większym stopniu tematykę współżycia małżeńskiego oraz, patrząc szerzej, bliskości i intymności uczuciowej oraz fizycznej w małżeństwie, ukazując tym samym ich wartość w pielęgnowaniu miłości małżeńskiej.

Omawiane w niniejszym artykule badania mogłyby być poszerzone o kolejną grupę, tzn. osoby w związku małżeńskim, będące członkami Ruchu Czystych Serc Małżeństw. Poznanie sposobu, w jaki małżonkowie rozumieją miłość małżeńską, a następnie porównanie ich odpowiedzi do odpowiedzi osób będących przed małżeństwem w ramach jednej wspólnoty, być może pozwoliłoby dostrzec

różnice w pojmowaniu miłości małżeńskiej przed i po ślubie, tym samym zestawiając ze sobą oczekiwania, plany, wyobrażenia miłości z ich realizacją w faktycznie zaistniałym związku małżeńskim. Inną grupą badaną mogłyby być osoby spoza wspólnoty Ruchu Czystych Serc, niebędące w związku małżeńskim, tak aby poprzez badania porównawcze móc zaobserwować ewentualne różnice i tendencje w poglądach na temat miłości małżeńskiej występujące w różnych środowiskach.

6. IMPLIKACJE PEDAGOGICZNE

Współcześnie rzeczywistość wychowawcza naznaczona jest ideologiami propagującymi rozwiązłość seksualną oraz negującymi wartość czystości, małżeństwa i rodziny. W związku z tym, warto byłoby podjąć działania stwarzające przestrzeń dla młodych ludzi m.in. do dostrzeżenia roli, jaką pielęgnowanie czystości może odegrać w ich dojrzewaniu do podjęcia zadań społecznych, zwłaszcza małżeńskich i rodzinnych. Działania te mogłyby przybrać formę spotkań otwartych, organizowanych w szkołach średnich i uczelniach, bowiem w takich społecznościach pojawia się szansa na dotarcie do osób niezwiązanych ze wspólnotami katolickimi. Tematyka spotkań mogłaby być wyłoniona poprzez ankietę skierowaną do potencjalnych odbiorców, w której mogą oni wybrać spośród podanych najbardziej interesujące ich zagadnienia w omawianej tematyce.

Metodami pedagogicznymi, które mogłyby być zastosowane w powyższym przypadku, są dialog oraz metoda wzorca osobowego. Dialog możemy zaliczyć do strategii dysonansu poznawczego i tak rozumiany ma prowadzić do autentycznego zrozumienia między jego podmiotami, tworząc porozumienie oraz więź sympatii, unikając tym samym sytuacji, w której wychowanek zanieguje całkowicie proponowany przez wychowawcę system wartości (Pasternak, 1993, s. 155). Możliwość dialogu podczas spotkań dotyczących wartości czystości, małżeństwa i rodziny może sprowokować uczestników do sformułowania swojego stanowiska na omawiane tematy oraz do dyskusji, a może nawet do redefiniowania swoich poglądów na dany temat. Kolejną strategią jest świadectwo, prowadzące u wychowanka do zjawiska identyfikacji, czyli utożsamienia się z wychowawcą w pewnych aspektach, cechach. W strategii świadectwa zawarta jest metoda wzorca osobowego (Nowak, 1999, s. 424). Strategia świadectwa mogłaby być zastosowana na spotkaniach otwartych poprzez zaproszenie wybranych małżeństw oraz członków Ruchu Czystych Serc, którzy opowiedzieliby o swoich doświadczeniach związanych z czystością oraz wybranymi aspektami

życia małżeńskiego i rodzinnego, istotnymi dla uczestników spotkania. Warto byłoby również zaprosić specjalistów z dziedziny psychologii, pedagogiki, seksuologii czy teologii moralnej, aby mogli oni z naukowego punktu widzenia przybliżyć uczestnikom omawiane zagadnienia.

Teologia ciała Jana Pawła II, stanowiąca istotny element formacji Ruchu Czystych Serc, mający swój udział w ich postrzeganiu miłości małżeńskiej, wydaje się nieznana lub znana w bardzo powierzchownym stopniu przez młode pokolenie. W związku z wartością, jaką dla młodych ludzi może nieść za sobą nauczanie Papieża Polaka dotyczące oblubieńczego sensu ciała i sakramentu małżeństwa, warto byłoby podjąć działania rozpowszechniające tę wiedzę tak, aby coraz więcej osób mogło ją aplikować do swojego codziennego życia. Rozpowszechnianie nauczania papieża mogłoby przybrać formę kursów składających się z cyklicznych spotkań, na których poszczególne elementy teologii ciała byłyby chronologicznie objaśniane przez prowadzących. Jako miejsce realizacji tego postulatu odpowiednie wydają się instytucje edukacyjne imienia Jana Pawła II, co służyłoby jednocześnie podtrzymywaniu pamięci o tym świętym Patronie.

*

Podsumowując, respondenci w swoich wypowiedziach w znacznej mierze wykazali się otwartością w wyrażaniu swoich przekonań i pragnień co do badanego zagadnienia, wieloaspektowym podejściem do miłości małżeńskiej, a także różnorodnym ujęciem swoich myśli, od poetyckiego ich wyrażania po odwoływanie się do prozaicznych sytuacji z życia codziennego. U zdecydowanej większości badanych występowały wielowątkowe wypowiedzi, przeważnie pojawiało się u nich od dwóch do siedmiu wątków tematycznych. Zaledwie u 13,9% badanych miłość małżeńska była definiowana tylko jedną cechą lub poruszany był jeden wątek. Świadczyć to może o złożoności zagadnienia, jakim jest miłość małżeńska, oraz o potrzebie wieloaspektowego jej ujmowania. Również próba zdefiniowania miłości małżeńskiej przez badanych była różnorodna. Niektórzy badani skupili się na cechach miłości małżeńskiej, kolejni na jej opisywaniu poprzez inne pojęcia, jeszcze inni na podaniu przykładów realizacji miłości w życiu małżeńskim oraz na podkreślaniu jej wagi i znaczenia w ich życiu.

Wypowiedzi respondentów dotyczące m.in. jedności małżeńskiej zakorzenionej w Bogu oraz uczestnictwa małżonków w miłości nadprzyrodzonej, mogą świadczyć o oddziaływaniu treści obecnych w formacji Ruchu Czystych Serc na ich osobiste przekonania. Znamienne jest również, iż nie było respondenta,

który zanegowałby istnienie miłości małżeńskiej albo zaznaczył, iż nie ma ona dla niego wartości. Analiza wypowiedzi respondentów dowodzi znaczenia i aktualności problematyki dotyczącej miłości podejmowanej w Ruchu Czystych Serc.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMSKI, M. (2015). Miłość a satysfakcja małżeńska u par z krótkim i długim stażem małżeńskim. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 24(4), 172–181.
- BAARS, C. (2002). *Psychologia miłości i seksualności* (J. Czapczyk, tłum.). Poznań: Wydawnictwo W drodze.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (1985). *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (2009). Rozwój miłości w małżeństwie. W: F. Adamski (red.), *Miłość. Małżeństwo. Rodzina* (s. 139–150). Kraków: Wydawnictwo Petrus.
- BRAUN-GAŁKOWSKA, M. (2012). *Zaprosili także Jezusa: konferencje przedmałżeńskie*. Wyd. 2. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium.
- DOROTA, M. (2011). Wychowanie do miłości małżeńskiej. *Roczniki Pedagogiczne*, 3(1), 103–110.
- ELŻANOWSKA, H. (2012). Skala Powodzenia Małżeństwa w badaniach prowadzonych pod kierunkiem Profesor Marii Braun-Gałkowskiej. W: I. Ulfik-Jaworska i A. Gała (red.), *Dalej w tę samą stronę. Księga jubileuszowa dedykowana profesor Marii Braun-Gałkowskiej* (s. 62–86). Lublin: Wydawnictwo KUL.
- FROMM, E. (1992). *O sztuce miłości* (A. Bogdański, tłum.). Warszawa: Wydawnictwo Sagittarius.
- KOZŁOWSKI, W. (1997). Postawy i nastawienia. W: W. Pomykało (red.), *Encyklopedia pedagogiczna* (s. 611). Warszawa: Fundacja Innowacja.
- KWIEK, M., i NOWAK, I. (2010). *Droga czystej miłości: podręcznik formacyjny*. Poznań: Wydawnictwo Agape.
- MCDOWELL, J. (1992). *Tajemnica miłości. Jak możesz budować trwałą, intymną więź osobową?*. (A. Gandecki, tłum.). Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Krzewienia Etyki Chrześcijańskiej.
- MYLA, O. (2014). Czystość małżeńska podstawą właściwej relacji w rodzinie. W: W. Surmiak (red.), *Rodzina miłością wielką (?): XXIII Społeczne Sympozjum Piekarskie* (s. 213–225). Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- NOWAK, M. (1999). *Podstawy pedagogiki otwartej: ujęcie dynamiczne w inspiracji chrześcijańskiej*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- OLCZYK, A. (2015). Promocja pięknej miłości w Ruchu Czystych Serc. *Studia Gdańskie*, 37, 203–217.
- PASTERNAK, P. (1993). Dydaktyka wartości. W: F. Adamski (red.), *Człowiek – wychowanie – kultura* (s. 146–157). Kraków: Wydawnictwo WAM.
- PIOTROWSKI, M. (2008). Ruch Czystych Serc. W: S. Stułkowski (red.), *Otoczmy troską życie. Kościół niosący Ewangelię nadziei. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2006–2010* (s. 326–339). Poznań: Wydawnictwo św. Wojciecha.
- PŁOPA, M. (2004). *Psychologia rodziny: teoria i badania*. Elbląg: Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej.

- ROSTOWSKI, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa: psychologiczne uwarunkowania dobrego związku małżeńskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- RYŚ, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: Wydawnictwo Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- STERNBERG, R. (2007). Dwuskładnikowa teoria miłości. W: R. Sternberg i K. Weis (red.), *Nowa psychologia miłości* (A. Sosenko, tłum.) (s. 275–296). Taszów: Moderator.
- SUJAK, E. (1989). *Małżeństwo pielęgnowane*. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- ZIEMSKA, M. (1977). *Rodzina a osobowość*. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.

OBRAZ MIŁOŚCI MAŁŻEŃSKIEJ
W WYPOWIEDZIACH CZŁONKÓW RUCHU CZYSTYCH SERC
NIEBĘDĄCYCH W ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIM

STRESZCZENIE

Dojrzewanie do miłości małżeńskiej to proces, w którym istotnym elementem jest wypracowanie właściwego, realnego spojrzenia na to, czym jest miłość w ogóle, a następnie miłość w małżeństwie. Jedną ze wspólnot, której głównym celem jest formowanie młodych ludzi do tworzenia więzi miłości oraz pomoc w dojrzewaniu do małżeństwa, jest Ruch Czystych Serc. Celem artykułu jest analiza wybranych wyników badań dotyczących wypowiedzi badanych członków Ruchu Czystych Serc na temat miłości małżeńskiej, poprzedzona teoretycznym zarysem miłości małżeńskiej w świetle literatury oraz przedstawieniem działalności wspólnoty Ruchu Czystych Serc.

Słowa kluczowe: dojrzała miłość; małżeństwo; wiara; czystość; Ruch Czystych Serc

THE IMAGE OF MARITAL LOVE
IN THE STATEMENTS OF UNMARRIED MEMBERS
OF THE PURE HEARTS MOVEMENT

SUMMARY

The maturation of marital love is a process in which an important element is the development of a proper, realistic view of what love in general and then love in marriage is. One of the communities whose main goal is to form young people to form bonds of love and help them mature for marriage is the Pure Heart Movement. The purpose of this article is to analyze selected research results on the statements of surveyed members of the Pure Hearts Movement about marital love, preceded by a theoretical outline of marital love in light of the literature and a presentation of the charism of the community of the Pure Hearts Movement.

Keywords: mature love; marriage; faith; chastity; Pure Hearts Movement